

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 31. ОКТОБРА 1886.

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 63.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, што је сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно.

ЈОЦА САВИЋ.

(Свршетак).

У Минхену потпомаже сада много својим знањем и способностима развијање млађих снага, и то не само глумачких, но и књижевничких. У минхенском краљевском позоришту, па и по многим другим позориштима немачким, имаде доста његових ученица и ученика. Од књижевничких снага пак, које је он на пут извео и које много обећавају напоменућу драмске писце Ханса Пенла и Лотара Клемента. (*Der Flibustier oder Seelenpiele*, шаљива игра Л. Клемента изашла је у Јајцигу, како ју је Савић прерадио и за позорницу удесио.)

Јоца Савић је и иначе много радио на немачкој књижевности. Осим већ наведених радова и превода његових с француског језика спомињем овде још његову историју *Théâtre française-a* и студије му о Молијеру.

Немачки су песници и књижевници са не мало наклоности у саобраћају са Савићем, а нарочито Павле Хајзе, Рихард Фое, Ернест Вилденбрих, Ханс Херих и многи други.

За времена глумовања му главне улоге му беху: Хамлет, Торквато Тасо, Дон Карлос, Егмонт, Карло Мор и остали трагични љубавници шекспирових, гетеових, шиллерових и других класичних драма. Касније се нарочито одао студији јунака у класичним шаљивим играма. Како немачка критика признаје, Савић је најбољи представник молијерових јунака у Немачкој. Његова игра се нарочито одликовала елеганцијом и потпуним схваћањем улога, а у шаљивим играма и финим хумором.

Декориран је од Дома Педра, цара од Бразилије, Хумберта, краља италијанског и великог херцега од Саксонске.

*
Први пут сам се састао са Јоцом Савићем на универзи у Минхену, на предавању проф. Бернајса о немачкој литератури. Обрадовао се врло, кад му се приказах и распитивао се живо о нашим политичким и књижевним приликама. Из разговора штим увидео сам, да добро прати

наше ствари и да су му врло познате како наше политичке борбе тако и најновији успеси на културном пољу. Питао ме је за Милетића, Полита, Змај-Јовановића, а нарочито је тражио од мене подобрија известаја о позориштима нашим. Говор је текао српским језиком и он је говорио сасвим правилно и чисто, а по изговору му се могло одмах познати, да је наше горе лист. Но како је у току од двадесет и више година врло ретко кад долазио у додир са Србима, то је много речи српских позаборављао.

Од то доба смо се чешће сајтали. Причао ми је, како се у Вајмару обрадовао писму српског глумца, сад, на жалост, већ покојног Реље Поповића. Савић му је вредно одговарао и кореспонденција њихова није се прекидала све до смрти Рељине. Поповић је хтео већ и да иде Савићу у Вајмар, да би се у глумачкој струци што боље изобразио, али неумитна смрт не допусти му, да изврши ту своју лепу намеру.

Нарочито се вазда живо распитивао о репертоарима наших позоришта и глумачким снагама им. Изређао сам му многе преводе с немачког и францускога, што су се на нашим позорницама одомаћили и многи и многи од тих превода нису му се допали. *Позориште треба да носи на себи штап народнога карактера, тако ће само моћи народу омилети и благотворно утичати на њ.* — говорио ми је обично том приликом.

Мило му је било врло кад је чуо, да и ми на нашим позорницама имамо глумица и глумаца, који се с правом уводе у ред уметника, као што су Милка Грѓурова, М. Ружићка Строцијева, Ружић, Јовановић, Мандровић.

На читање моје, да ћемо се ми Срби моћи обрадовати кадгод походу му у наше крајеве и ступају његовом на српску позорницу, одговорио је, да се он сад већ одрекао глумаштва, а и да није, било би му врло тешко играти на српској позорници, јер је он непрестано ван српства живео, те и не познаје скоро наше друштвене одношаје и прилике, а доста је и српски заборављи, а глумач, као и књижевник, ваља пре

свега да потпуно влада оним језиком, на коме ствара своје духовне производе...

Што се тиче похода његова у наше крајеве рекао ми је, да је то његова давнаша жеља да се нађе једном у средини свога народа, и да ће свакако, чим узмогне, похитати у свој српски крај.

*
Никад нећу заборавити часове, што сам проживео у друштву са тим великим Србином. Дуг размак времена потенциран са удаљеношћу крајева није кадар био да утре са њега српњског осећаја му. Вазда се он сећа са љубављу свога народа, из кога је поникао и поноси се својим именом и у великим, туђинском свету. Њега вала да уврстимо у ред оних светлих изнинамака, који, оставивши своје крајеве, не оставише и свога имена, не одрекоше се свога народа, но и у страном свету остале Срби и *најд Срби* дођоше до велике славе. Такав је дакле светао изнинамак *Јоца Савић*, Србин-уметник, режи-

сер на краљевско-баварском дворском позоришту, а зацело не мање светао изнинамак такав је и *Паја Јовановић*, без сумње највећи сликар српски, што је становаша досад у Минхену, а сада живи у Паризу.

Поносимо се таким сународницима! Нека нам није жао што се тргаше од нашег кола, јер ко зна да-л' би у нашем колу могли бити оно, што су у великом туђинском сада. Нека их тамо! Врше они и онде своју српску задаћу, утиру пута свој осталој браћи српској и уверавају велики свет, да тамо доле на југу живи народ један, дичан и способан, ал' не још слободан и свој, коме зле прилике не дају, да се развије онако како би он то хтео и могао! Под утиском тих злих прилика налазе се многи врсни синови његови, растрзај народ им овако није кадар да „назначи погорште да се боре“, да им даде „материјал к славном делу.“ Ох, велику си истину рекао владико-песниче:

„Из громена великог лаву издаћи трудно није,
У великим народима генију се гнездо вије.“

Мил. Ш. Максимовић.

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ:

(Прослава двадесетпетгодишњице српског народног позоришта.) Изаслани одбор затворио је предлог на који начин да се прослави та позоришна прослава. По том предлогу прослава би та била свршетком фебруара 1887. године, када би и позоришна дружина могла у Новом Саду бити, и трајала би пет дана с овим распоредом:

I. дан:

1. Пролог.

2. Свечан говор са историјом српског народног позоришта.

3. „Пријатељи“, шаљива игра у 1 чину, од Л. Лазаревића, као прва представа српског народног позоришта у Новом Саду 23. јула 1861.

За „Пролог“ ће се умолити Змај-Јован Јовановић, а за свечан говор А. Хацић.

II. дан:

1. „Избирачица“, шаљива игра у 3 чина, с певањем, од Косте Трифковића.

2. „Преки лек“, шаљива игра у 1 чину, од Мите Калића.

Тим начином моћи ће се видети најбоље разлика између ових шаљивих игара и шаљиве игре лазаревићеве, којом је позоришна дружина почела своје представе.

III. дан:

1. „Владислав“, драма у 5 чинова, од Ј. С. Поповића, као друга представа српског народног позоришта у Новом Саду 30. јула 1861.

IV. дан:

1. „Максим Црнојевић“, трагедија у 5 чинова, од дра Л. Костића, за српску позорницу удесио А. Хацић, музика од А. Максимовића.

Упоређењем тих позоришних дела даје се прилика, да се види напредак наше драме од оно доба до данас.

V. дан:

Појединачни призори из драма од наших бољих писаца, у три раздела.

A. Први раздео:

1. „Сеоба Србаља“, од Т. Јакшића;
2. „Немања“, од дра Јована Суботића;
3. „Цар Лазар“, од Матије Бана.

B. Други раздео:

1. „Демон“, од дра Милана Јовановића;
2. „Бурађ Бранковић“, од Ј. Ђорђевића;
3. „Стеван, последњи краљ босански“, од Мите Поповића.

C. Трећи раздео:

1. „Српски хајдуци“, од Ђорђа Малетића;
2. „Пера Сегединац“, од Л. Костића;
3. „Сабља Краљевића Марка“, од Ј. Ђорђевића и А. Хацића. (Седма слика: „Српско Славље“).

Уједно је предложено и то, да се у спомен те прославе напише и изда повесница на шест позоришта за 25 година опстанка му и да се за тај посао умоли А. Хацић.

Све те предлоге прихватио је управни од-

бор и одредио је нарочити одбор, који ће моћи према приликама предложен програм у нечем и преинати.

(*Дружина српског народног позоришта*) налази се сад у Панчеву. У В. Кикинди бавила се од 8. августа до 15. октобра о. г. За то време давала је 37 представа и једну вечерњу забаву. Било је и неколико представа за народ с обајеним ценама. О тачном приходу и расходу јавићемо кад стигну рачуни од месног позоришног одбора у В. Кикинди. За сад само толико, да је цео приход износио око 3700 ф. и да ће бити и сувишко нешто мало више од 100 ф.

Овом приликом упраћа српског народног позоришта сматра за своју врло пријатну дужност, да јавно благодари г. *Робертту Толингеру*, управљачу певачке дружине „Гусле“. на његовом родољубљивом труду, који је уложио око обучавања позоришне дружине у певању, и наревности, коју је показао према овом највећем народном заводу тиме, што је у представама и лично суделовао, и што је више пута отказивао и своје приватне часове, који му се плаћају, само да представе са певањем што боље испадну. Нека му је слава и хвала!

Тако исто нека је и слава и хвала како певачком друштву „Гулслама“, тако и појединим члановима његовим, који су у више представе суделовали.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

* (*Мара Ђорђевићна*) Има томе нешто више од осам година, од како је М. Ђорђевићка, на велику тугу пријатеља позоришне уметности, напустила позорницу, посветивши свој живот својој породици. У том свом животу имала је много тешких тренутака. Оставши већ више од годину дана без свога друга, одлучила се, по савету искрених пријатеља, и њених позоришних, да се опет посвети позоришној уметности, да у раду тако одличном, у ком је стекла била толике славе, потражи ојађеној души својој занимања и раствушеном срцу своме утеше. Познавши живот и са горке, тешке стране његове, М. Ђорђевићка умеће природно и разумљиво задахњивати своју приказничку игру тим новим животом, а тиме још више себи осигурати успех у позоришном свету, који све више и више покажује, да с разумевањем и праведно уме ценити и поштовати глумачку уметност.

М. Ђорђевићка ступила је два пута на позорницу, 18. и 22. октобра о. г., у „Добросретници“ и у „Дон Цезару од Базана“.

О игри њеној писе „Нови београдски дневник“ у свом 137. броју овако:

„После шестогодишњег ћутања јавила се г. Мара Ђорђевића у „Добросретници“ и „Дон

Цезару.“ У првом делу, као невина девојчица, а у другом као карактерна жена. Па какав је успех показала? Пре свега изјављујемо, да је она, као призната вештачиња, пређе већином играла наивну струку, и у њојзи је доста лаворових венаца однела. У наивној струци она је прави уметник! То је јоп онда критика констатовала, а пауза од шест година показала је јоп више. Показала је, да после ње неимаћасмо више преставника у тој струци; ма да су се на бини често и даровите почетнице, али *сајо почетнице*, такмачиле. Данас пак, ако не узмемо на ум мало усиљену промену органа, која је без сумње од узбуђења дошла, она је у „Добросретници“ показала исту вештину и окретност, којом је и пре шест година располагала.

У „Маритани“ пак видесмо је први пут, као уметницу, која се решила, да из најивне струке пређе у карактерну. Овде се морамо задржати мало, не за то што нам је мисао о њезиној игри у овој струци још непречишћена, већ зато, што смо, може бити, ми први који се усежујемо да ћаш критички поглед о њеној игри у овој струци обележимо. Пре свега каква је улога Маритане у овоме комаду? Јели то главна или споредна? Ми вељимо и једно и друго! Главна је по томе, што се у неким чиновима дело око ње врзе, а споредна по томе, што је та роля по величини врло мала и што сама по себи није од бог зна какве важности. Но ипак има у њоји једна добра страна, а та је, да вешт глумац од ове епизоде, ако јој само схвати главно тежиште, може да начини уметничку студију. Ови моменти леже у IV. и V. чину нарочито кад се Маритана, некадашња играчица са мадридских улица, а сада грофица од Базана, правда пред својим мужем, као и сцена између ње и краља шпанјолског. Је ли г-ђа Мара успела да овај тешки моменат савлада? Ми вељимо: јесте! Она га је савладала онако, као што то долikuје уметнику, од кога је публика то и очекивала. Нарочито у сцени очајничке одбране једне жене, која самоубијством хоће да спасе своју част од насиља једнога краља. Но што је још значајније, она је свуда у таквим моментима избегавала да више и срце парајућим крицима да заглушије уши слушалаца. Очајничко бранење, душевна борба са потресима, њено правдање пред мужем све је то пратио обал, мелодичан *тих* глас. Болови душе и срца беху изражени тако очајнички, па опет тако тихо, да смо одмах изрекли: где, та глумица не мора дизати урнебеску вику, па да изрази какав јачи душевни потрес! То је она врлина код ове госпође, која нам се учинила најзначајнија; и ми у интересу њезином и нацег слуха, који је, на жалост, често раздирај, обраћамо уметници поглавито пажњу на ову окол

ност. Нека само таквим путем иде па ће, у великом делу публике, наћи искрене поштоваче, који ће јој вазда своје признање указати. Ако госпођа Мара није ову рољу случајно одиграла него је студијом до тога убеђења дошла, ми јој честитамо; ако је пак случајно играла тако, онда по ново велимо, да неће згорега бити да обрати пажњу на горње мишљење.

Ми бисмо могли још што шта у похвалу џезину на овом месту казати, али се плашимо од оне пословице: „Ко хвали тај квари.“ Бојимо се да г-ђа Мара још при првој представи после дуге паузе не каже: Оплема сам око своје главе лавров венац, ја сам достигла врхунац. Но ми се уздамо да она неће то мислити. То је само особина обичних дарова, који су у стању само у неколико да се над дилетантича уздигну. *Прави уметник је поред свију венаца шак самим собом нездадован*

Управа нам је овим начином дала нов доказ, да се она озбиљно брине, да нам добар укус омиле.

ИЗ ПОЗОРИШНОГ СВЕТА.

(*Са мађарске позорнице.*) На пештанској опери гостовала је пољкиња Тереза Аркел и певала је на пољском језику у „Хугенотама“. Постигла је врло велики успех као Валентина. Критичари пештанских листова не могу доста да је се нахвале и траже да је опера ангажује. — У колишварском позоришту гостовала је Илка Палмајева, која, ма да је сада престоничка „enfant gâté“, незаборавља Колишвар, где је некада своје прве успехе славила.

(*Листове кости.*) Становништво бејрутско хоће да задржи листове кости и да му на гробу подигне величанствен споменик. Основао се већ и одбор да ту замисао у дело приведе.

(*Спомечци Лаубу и Динелштету*) пређашњим управитељима дворског позоришта у Бечу, подићи ће се у фоајеру новог дворског позоришта. Споменике ради чувени бечки вајар Натер.

(*Позоришне награде.*) У Бечу су расписане три награде (1200 фор., 800 фор. и 400 фор.) за три изворна дела из бечког живота.

(*Позоришна илана.*) Против позоришне клаке устали су врло енергично бечки листови. У Бечу постоји права клакерска дружина, која тргује. Који јој глумац плати, она му у позоришту тапше, а који не, тога извижде. Тако они често утуку многи уметнички дар. Клакери заслужују име силан новац. Њихов начеоник купио је у Угарској за 70.000 фор. велико добро себи. Време би било, да се тој запста бесавесној трговини са уметношћу на пут стане.

(*Царска принцеза Марија Валерија*) написала

је једну шаљиву игру. Тврде, да јој је тај посао добро испао за руком. У месојеђама представљаће се та игра у царском породичном кругу.

(*Лондонска музична школа*) отворена је већ. Величанствена је то зграда. Може у њу да стане до 4000 питомаца. Има 120 професора. Зграда је стала милијон форината.

(*Слину Ленне Хаџићве*), српске уметнице, до нео је српски велики илустровани календар „Годишићак“. Л. Хаџићева је на слици представљена у костиму Виле из „Сабље Краљевића Марка“. Нама је веома мило, што слика наше уметнице краси ову народну књигу. „Годишићак“ је донео и слике српских уметника г. г. Д. Ружића, Тоше Јовановића и гђе Ружићке.

(*Дилетанти из краљевске породице.*) Неки чланови шведске династије играју као дилетанти. Недавно су у Штокхолму представљали Шекспировог „Хамлета“. Главније улоге биле су у рукама женских и мушких чланова краљевске породице. Представа је добро испала. И жена пок. руског цара Александра II. играла је неколико пута у свом летњиковцу у Бијарицу. Гледала су је само дворска господи и госпође. Игра је била, колико се то може за почетницу узети — веома добра.

И. И-ћ.

С М Е С И Џ Е.

(*Др. Алберт Линднер.*) Шилеровом наградом увенчана трагедија „Брут и Колатин“ позната је и код нас. Она је с успехом приказивана у београдском народном позоришту, а тако исто је и штампана у преводу дра Владана Ђорђевића. Али о писцу те трагедије, дру Алберту Линднеру, неће много знати наш свет, а судбина његова је веома жалосна. Он је доста давно пољудео, и како јављају из Немачке, и сад се још налази у лудници код Далдорфа, додајући уз то да уопште нема изгледа да ће оздравити. Сам болесник чини се, да не зна у каквом се јадном стању налази; он све има у глави рачууне и планове, да се врати на поље књижевнога рада, и радује се унапред, како ће му се сви ти планови испунити и како ће се писањем прославити. Породица линднерова налази се, на жалост, и сад, као и пређе, у врло жалосним материјалним приликама.

(*Урвази.*) У монаковском дворском позоришту представљана је пре неког времена први пут „Урвази“ најбоља и поред „Сакунтале“ најлеђша драма старог индијског (санскритског) песника Калидазе и целе старо-индијске књижевности. Велике су спреме чињене за ту представу и она је испала у свему веома сјајно.

Издаје управа српског народног позоришта.